

Obsah

ÚVODNÍ SLOVO	6
ZDROJE A ODKAZY K DOPLŇKOVÝM INFORMACÍM V UČEBNICI, FORMY CITACÍ	7
SEZNAM TÉMAT	7
CO JE FILOZOFIE	8
CLOVĚK A FILOZOFIE	8
Základní motivy filozofického tázání a předmět filozofie	8
POJEM „FILOZOFIE“ A JEHO VÝZNAM	9
FILOZOFIE A SPECIÁLNÍ VĚDY	9
FILOZOFIE A NÁBOŽENSTVÍ	9
ZÁKLADNÍ FILOZOFICKÉ POJMY A PROBLÉMY	10
Jsouco a bytí	10
Monismus, dualismus, pluralismus; materialismus a idealismus	10
FILOZOFICKÉ OBORY	10
ANTICKÁ FILOZOFIE	12
OBDOBÍ ANTICKÉ FILOZOFIE	12
PŘEDSÓKRATOVSKÁ FILOZOFIE	12
Hledání prvotního principu, původu světa	12
Elejská škola a Hérakleitos	13
ÚVOD DO FILOZOFIE VRCHOLNÉHO OBDOBÍ	16
SOFISTÉ	16
SÓKRATÉS	16
Sókratova metoda	16
Platón: Obrana Sókrata	17
Platón: Kritón a Faidón	17
Svoboda a její meze	18
Kynická škola – Antisthenés, Diogenés	18
PLATÓN	19
Platónova filozofie	19
Nauka o idejích	19
Platónův ideální stát	20
ARISTOTELÉS ZE STAGEIRY	22
Význam Aristotelova učení	22
Aristotelovo dílo	23
Podstata (substance), látka a forma	23
Potyby, teleologické pojmy přírody	24
Čtyři příčiny	24
Teologie	24
Učení o duši, antropologie	24
Z Aristotelovy etiky	25
Z Aristotelovy logiky – sylogistika	25
Závěr: Srovnání Platónovy a Aristotelovy filozofie	25
POZDNÍ ANTIKA: HELÉNISTICKÁ FILOZOFIE A FILOZOFIE OBDOBÍ ŘÍMA	27
STOICISMUS	27
EPIKÚROS ZE SAMU	28
SKEPTICISMUS	29
NOVOPLATÓNISMUS – PLÓTÍNOS	30
Podstata Plótónova učení	30
PATRISTIKA A SCHOLASTIKA	31
ÚVOD DO PATRISTIKY A SCHOLASTIKY	31
KŘESŤANSTVÍ	31
Příběh Ježíše Nazaretského	31
Obsah křesťanské zvěsti	31
Ježíš Kristus, spása lidského rodu	32
Křesťanství a myšlení antiky	32
OBDOBÍ PATRISTIKY A SCHOLASTIKY	33
PATRISTIKA	33
Křesťanství a gnóze	34
AURELIUS AUGUSTINUS (SV. AUGUSTIN)	34
Bůh a člověk	34
Polemika se skepticismem: „... jestliže se mylím, jsem“	35
Věra a vědění; důkaz existence Boha	35
„Stvoření z ničeho“	36

<i>Augustinovo pojetí času</i>	36
SCHOLASTIKA	37
<i>Vztah rozumu a víry, teologie a filozofie</i>	38
<i>Důkazy boží existence</i>	38
<i>Spor o univerzálie</i>	38
RANÁ SCHOLASTIKA; ANSELM Z CANTERBURY	38
<i>Kritika a obhajoba ontologického důkazu</i>	39
VRCHOLNÁ SCHOLASTIKA; TOMÁŠ AKVINSKÝ	39
<i>Metafyzika Tomáše Akvinského</i>	40
<i>„Pět cest“ sv. Tomáše</i>	41
<i>Tomášova antropologie a epistemologie</i>	41
POZDNÍ SCHOLASTIKA; WILLIAM OCKHAM	41
RENASANČNÍ MYŠLENÍ	43
RENASANCE A HUMANISMUS	43
RENASANČNÍ PLATÓNISMUS	43
MIKULÁŠ KUSÁNSKÝ	43
GIORDANO BRUNO	44
NICCOLÒ MACHIAVELLI	44
THOMAS MORE A THOMMASO CAMPANELLA	44
KOSMOLOGIE – NOVÝ POHLED NA VESMÍR	45
OBDOBÍ REFORMACE	46
FILOZOFIE 17. A 18. STOLETÍ	47
RACIONALISMUS A EMPIRISMUS	47
RENÉ DESCARTES	47
<i>Descartovo přiklon k mysli a rozumu člověka</i>	47
<i>„Myslím, tedy jsem“</i>	48
<i>Kritérium pravdivosti: Pravdivé je to, co poznáváme jasně a rozlišeně</i>	48
<i>Mysleci substance a rozlehlá substance</i>	48
<i>Ideje – idea Boha</i>	48
<i>Hodnocení a kritika Descartova myšlení I.</i>	49
<i>Hodnocení a kritika Descartova myšlení II.</i>	49
BARUCH SPINOZA	49
<i>Substance neboli příroda neboli Bůh</i>	49
<i>Swoboda a determinismus</i>	50
<i>Rozumová láska k Bohu</i>	50
<i>Hodnocení a kritika Spinozova myšlení</i>	50
GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ	50
<i>Leibnizova pluralistická koncepc</i>	50
<i>Theodicea</i>	50
BLAISE PASCAL	51
<i>Rozpornost, paradoznost lidského údělu</i>	51
<i>Meze lidského rozumu</i>	52
<i>Náboženství jako „věc srdce“ a „skrytý Bůh“</i>	52
JAN AMOS KOMENSKÝ	52
FRANCIS BACON	53
<i>Vědění je moc</i>	53
<i>Metoda indukce, význam experimentu</i>	53
THOMAS HOBBES	53
JOHN LOCKE	54
<i>Teorie poznání</i>	54
DAVID HUME	55
<i>Kritika metafyziky</i>	55
GEORGE BERKELEY	56
HODNOCENÍ EMPIRISMU	56
OSVÍCENSTVÍ	58
<i>Změny v myšlení a pohledu na společnost</i>	58
JEAN-JACQUES ROUSSEAU	58
<i>Návrat k přirozené rovnosti lidí</i>	58
IMMANUEL KANT	59
<i>Oblasti Kantova zkoumání</i>	59
<i>Co mohu vědět, poznat? Je možná metafyzika jako věda?</i>	60
<i>Stupně poznání</i>	60
<i>Co mám konat?</i>	61
<i>Heteronomní etika</i>	61

Kategorický imperativ	61
Etika autonomie a formální	62
Etika povinnosti	62
Kategorický imperativ a svoboda lidské vůle	62
Praktický imperativ: Člověk jako účel o sobě, nikoli jako prostředek	62
Hodnocení, kritika a Hans Jonas	63
FILOZOFIE 19. STOLETÍ	65
NĚMECKÁ IDEALISTICKÁ FILOZOFIE	65
JOHANN GOTTLIEB FICHTE	65
FRIEDRICH WILHELM JOSEPH SCHELLING	65
GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL	65
Absolutní duch a myšlenka vývoje	66
Dialektika jako zdroj dění a vývoje = dialektické myšlení jako metoda poznání	66
Stupně vývoje	66
Duch subjektivity, objektivní a absolutní	67
Hodnocení a kritika filozofického myšlení Hegela	67
SØREN KIERKEGAARD	68
Tři stadia v životě jednotlivce: estetické, etické a náboženské	68
Náboženská víra	68
Ne myslet je být, nýbrž věřit je být	69
ARTHUR SCHOPENHAUER	69
Svět jako vůle	69
Svět jako představa	69
Člověk	70
Hodnocení a kritika filozofického myšlení Schopenhauera	70
FRIEDRICH NIETZSCHE	70
„Vůle k moci“ a „věčný návrat téhož“	71
Bůžky káčet	71
Bůh je mrtev!	72
Nadčlověk je smysl země... ..	72
Morálka panská a otročká	72
Hodnocení a kritika Nietzscheho filozofického myšlení	73
AUGUSTE COMTE / POZITIVISMUS	73
UTILITARISMUS	73
KARL MARX	74
DIALEKTICKÝ MATERIALISMUS	74
HISTORICKÝ MATERIALISMUS	74
Základna a nadstavba	74
Způsob výroby	74
Společenské třídy	74
Příčina společenského vývoje	75
Odcizení	75
Vize budoucího vývoje: socialismus a komunismus	75
Hodnocení a kritika Marxova filozofického myšlení	76
FILOZOFIE 20. STOLETÍ	79
PRAGMATISMUS	79
Podstata filozofie pragmatismu	79
ANALYTICKÁ FILOZOFIE	80
Podstata analytické filozofie	80
RANÝ WITTGENSTEIN	81
NOVOPOZITIVISMUS, VÍDEŇSKÝ KRUH A RUDOLF CARNAP	82
POZDNÍ WITTGENSTEIN	83
WILLARD VAN ORMAN QUINE	83
RICHARD RORTY	84
FILOZOFIE MYSLI	84
Mohou počítače myslet?	84
Mohou mít počítače vědomí?	85
KARL POPPER: KRITICKÝ RACIONALISMUS	86
FILOZOFIE ŽIVOTA: HENRI BERGSON	88
EDMUND HUSSERL A FENOMENOLOGIE	89
Fenomenologie	89
MARTIN HEIDEGGER	89
RANÝ HEIDEGGER	89
Kritika filozofické tradice a ontologický rozdíl	89
Lidská existence: Pobyt (něm. Dasein)	90

Lidská existence jako vržený projekt a bytí k smrti	90
POZDNÍ HEIDEGGER	91
Význam a vliv Heideggerova filozofického myšlení	91
JAN PATOČKA	91
EXISTENCIALISMUS: GABRIEL MARCEL, ALBERT CAMUS, JEAN-PAUL SARTRE A KARL JASPERS	91
Absurdita lidského údělu	92
GABRIEL MARCEL: BEZNADEJ A NADĚJE	92
ALBERT CAMUS: ABSURDNO A REVOLTA	92
<i>Albert Camus: Cizinec</i>	92
<i>Albert Camus: Mýtus o Sisyfovi</i>	92
<i>Albert Camus: Člověk revoltující</i>	93
<i>Albert Camus: Mor</i>	93
SVOBODA LIDSKÉ VŮLE / JEAN-PAUL SARTRE	94
<i>Jean-Paul Sartre: Existencialismus je humanismus</i>	94
KARL JASPERS	94
<i>Karl Jaspers: Svoboda jako dar</i>	94
FILOZOFIE DIALOGU	97
MARTIN BUBER	97
<i>Já a Ty</i>	97
<i>Teologický exkurz: Cesta člověka podle chasidského učení</i>	97
<i>Problém člověka</i>	98
EMMANUEL LÉVINAS	98
<i>Totalita a nekonečno, Stejně a Jiné</i>	98
<i>Etika předchází ontologii</i>	99
KŘESŤANSKÁ FILOZOFIE	99
PIERRE TEILHARD DE CHARDIN	99
DIETRICH BONHOEFFER	100
HANS KÜNG	101
STRUKTURALISMUS A POSTSTRUKTURALISMUS	103
POSTMODERNÍ FILOZOFIE	103
MICHEL FOUCAULT	103
JEAN-FRANÇOIS LYOTARD	104
JACQUES DERRIDA	104
<i>Hodnocení a kritika postmoderní filozofie</i>	104
JMENNÝ REJSTRÁK	106
POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA	107

Úvodní slovo

Člověk obdržel jedinečný dar – nejen život sám, ale i schopnost ptát se po jeho smyslu: *Kdo jsme, odkud jsme přišli, kam míříme?*

Dějiny filozofického myšlení hledajícího odpovědi na nejzákladnější otázky života a bytí vůbec představují skutečně dobrodružství. Přijměme je jako výzvu a vydejme se jejich cestami prostřednictvím této učebnice.

Její první kapitola se pokusí vymezit předmět filozofie i její díleč obory, vztah filozofie k jiným oblastem lidské zkušenosti a předloží i některé její základní pojmy a problémy.

Další kapitoly seznamují s dějinami filozofického myšlení. Pokusíme se mu porozumět a také ho kriticky vyhodnocovat – již tím budeme i my sami filozofovat. A v tom tkví zásadní smysl učebnice: pomáhá navést hledajícího (i tázajícího se) k jeho vlastním filozofickým postojům.

K základnímu textu jsou vždy přiřazeny texty doplňující a rozšiřující, a to v podobě boxů obsahujících souvislosti, pojmy, citace, problémy, diskuse či zajímavosti. Téměř o všech osobnostech se pojednává v krátkém medailonu, k němuž jsou mnohdy připojeny další okolnosti týkající se jejich životních osudů.

V závěru každé kapitoly je uvedeno shrnutí učiva, které usnadní jeho osvojení a opakování, navrženy jsou i náměty pro samostatnou práci.

Za kritické komentáře a odborné konzultace děkuji Mgr. Martinu Jabůrkovi, Ph.D.

Autor